ពិធីបំបួសនាគ

ដោយ : **អ្នកស្រី ពេជ សល់**

(គ.ស. ១៩៦៦)

ពិធីបំបួសនាគអាចធ្វើនៅខែណាក៏បាន លើកលែងតែខែ ៣ ដែលព្រះសង្ឃចូលព្រះវស្សា គឺចាប់តាំងពីថ្ងៃ ១រោច ខែ អាសាឍទៅ ។ ប៉ុន្តែជាទំនៀមរៀងមកពិធីបំបួសនាគហ្លួងតែងធ្វើនៅថ្ងៃ ១៥ កើត ខែអាសាឍជានិច្ច គឺថាមុនថ្ងៃ កំណត់ចូលព្រះវស្សា ។

ក្នុងមួយឆ្នាំ ៗ បុត្រនៃក្រុមព្រះរាជវង្សានុវង្ស និងបុត្រនៃមន្ត្រីជាន់ខ្ពស់ដែលបានចូលទៅសុំព្រះករុណាបំបួស សុទ្ធតែមានកំណត់គឺថា យកត្រឹមតែ ១២ នាក់ យ៉ាងច្រើន លើសចំនួនកំណត់នេះ អ្នកចូលទៅសុំត្រូវចាំទៅឆ្នាំមុខទៀត ។

មានដាំលកាលពីព្រេងនាយថា មានសត្វនាគមួយដំណែងខ្លួនជាមនុស្ស ហើយចូលទៅសុំបួសយកនិស្ស័យក្នុងសំណាក់ព្រះពុទ្ធសាសនា ។ ថ្ងៃមួយលោកគ្រូប្រើលោកនេនឲ្យទៅហៅជួនជាពេលនោះលោកដែលជាសត្វនាគនោះ កំពុងដេកលក់ពុំដឹងខ្លួន ហើយក្លាយខ្លួនជាសត្វនាគពេនទ្រូលពេញក្នុងបន្ទប់ ។ ដំណឹងនោះ ក៏ជ្រាបទៅដល់ព្រះបរមសាស្តា ព្រះអង្គទ្រង់បង្គាប់ឲ្យលោកនាគនោះ ចាកសិក្ខាបទទៅវិញ ដោយហេតុថា ច្បាប់ព្រះពុទ្ធសាសនាហាមមិឲ្យសត្វចូលបួសបានទេ ប៉ុន្តែដោយទ្រង់មេត្តាករុណាដល់នាគដែលមានសេចក្តីជ្រះថ្លា នឹងសាសនាព្រះអង្គ ទ្រង់ក៏សន្យានឹងនាគថា ចាប់អំពីថ្ងៃនេះទៅ តថាគតសន្មតឲ្យនាមអ្នកសុំផ្នួសថា "នាគ" ជាទីរំលឹកដល់នាគអ្នក ។ ហេតុនេះបានជាមានឈ្មោះថា "បំបួសនាគ" ដរាបរៀងមកដល់សព្វថ្ងៃ[1] ។

ឯទំនៀមបួសនាគ ក៏មានលំនាំផ្សេង ៗ ខុសគ្នាបន្តិច ៗ ដូចជាទំនៀមធំ ៗ ដទៃទៀតដែរ មានទំនៀមខ្លះ ដែលគេយល់ឃើញថា មិនត្រឹមត្រូវតាមច្បាប់ព្រះពុទ្ធសាសនា គេក៏កាត់ចោលទៅ ទំនៀមខ្លះដែលកើតឡើងតាមកាលៈទេសៈ ក៏ត្រូវបញ្ចូលមកវិញ ។ ហេតុនេះយើងសូមជម្រាបថា សេចក្តីអធិប្បាយអំពីពិធីបំបួសនាគ ដែលយើងនឹងអធិប្បាយជូនក្នុងទីនេះ ពុំមែនជា

---

[1]តាមពិតពាក្យថា នាគ ក្នុងទីនេះគឺជា "តំខណិកនាម" ដែលឧបសម្បាចារ្យសន្មតដាក់ឲ្យកុលបុត្រ ជាឧបសម្បាបេក្ខ (ចូរមើលសៀវភៅបព្វជ្ជាខន្ធសង្ខេបរបស់សម្តេចព្រះធម្មលិខិត ល្វី ឯម ដែលបោះពុម្ពផ្សាយនៅពុទ្ធសាសនបណ្ឌិត្យ ។

របៀបតួយ៉ាង ដែលគេត្រូវតែធ្វើតាមនោះទេ គឺជារបៀបទំនៀមយ៉ាងសង្ខេបមួយ ដែលគេធ្លាប់បានឃើញធ្វើមកហើយ ។

មុនថ្ងៃបំបួសចំនួន ៨-៩ ថ្ងៃ អ្នកដែលត្រូវចេញទៅបួស ត្រូវកាន់ទៀនធូបទៅជម្រាបលាបងប្អូន និងញាតិមិត្តរបស់ខ្លួន ដើម្បីឲ្យគេបានដឹងផងថា : ខ្លួននឹងចូលទៅបម្រើព្រះពុទ្ធសាសនាហើយ ។

ទំនៀមដែលយើងអធិប្បាយដូចតទៅនេះ ជាទំនៀមដែគេធ្វើនៅគេហដ្ឋានសាមីខ្លួនក៏បាន ឬធ្វើនៅទីអារាមក៏បាន ប៉ុន្តែពិធីខ្លះគេលះបង់អស់ទៅហើយ ។

បើបំបួសសាមណេរ ត្រូវមានរៀបចំត្រៃចីវរ បាត្រ កន្ទេល ខ្នើយ ។ បើបំបួសជាភិក្ខុវិញត្រូវមានកាំបិតកោ ថ្នសំលៀង បំពង់ម្ភុលថែមលើបរិក្ខារខាងលើនេះទៀតទើបគ្រប់ ។ ក្រៅអំពីបរិក្ខារទាំងនេះ មានដបទឹកអប់ បាយសីធំមួយ ធ្វើដោយដើមចេកមួយដើម ដែលមានកំពស់ត្រឹមចិញ្ចើមមនុស្សឈរ ។ បាយសីនោះមាន ១៩ ថ្នាក ដែលជាតំណាងព្រលឹងមនុស្សទាំង ១៩ ប៉ុន្តែមានអ្នកខ្លះ ធ្វើសង្ខេបត្រឹមតែ ៩ ថ្នាក់ ។ នៅលើកំពូលបាយសីមានកន្ទោងស្លឹកចេកមួយដាក់បាយព្រលឹង ១៩ (ឬ ៩) ពំនូត មានសាជីធ្វើដោយស្លឹកចេកគ្របពីលើ ហើយនៅលើកំពូលសាជីមានដោតទៀនពាយមួយផង ។ គេយកស្លឹកចេក ៣ ជាងមករុំព័ទ្ធបាយសីនោះ ១ ជាន់ រួចទើបយកសំពត់ហូលរុំ ១ ជាន់ពីក្រៅទៀត ។

លុះរៀបគ្រឿងបរិក្ខារដូចបានពោលមកនេះ ជាជួរតាមលំដាប់ស្រេចហើយ នាគត្រូវចូលទៅអង្គុយជិតបាយសីធំ ដើម្បីស្តាប់ព្រះសង្ឃចម្រើនព្រះបរិត្ត ដោយមានឪពុកម្តាយបងប្អូននឹងក្រុមញាតិមិត្រអង្គុយអមផង ។ បន្ទាប់មកគេរៀបធ្វើពិធី "ហៅព្រលឹងនាគ" គ្រានោះអាចារ្យកាន់អំពៅខ្មៅ ១ ដើមដែលគេទុកឲ្យមានសន្ទឹកពីរឬបីនៅចុង ហើយចងឲ្យមានទំនងដូចចំពុះបក្សី ។ អាចារ្យកាន់ដើមបង្វែរចំពុះនោះនៅគ្រប់ទិស បោយហៅព្រលឹងឲ្យនាគ[2] បន្ទាប់មកគេរៀប "ធ្វើធ្មេញ" ឲ្យនាគទៀត ។

កាលជំនាន់ដើម នៅពេលបំបួសនាគក្តី នៅពេលរៀបអាពាហ៍ពិពាហ៍ក្តី គេនិយមយកម្រ័ក្សបុកលាយជាមួយរុក្ខជាតិខ្លះទៀត ដើម្បីយកទៅលាបធ្មេញសាមីខ្លួនឲ្យមានសម្បុរខ្មៅស្រិលមែន ៗ ។ សព្វថ្ងៃនេះ អាចារ្យគ្រាន់តែរៀប "ធ្វើធ្មេញ" "បំពេញកិច្ចទេ តមកទៀតអាចារ្យរៀបចំបញ្ចុកបាយនាគ" គឺគេយកបាយព្រលឹងទៅដាក់ក្នុងទឹកដូងហើយបញ្ចុកមាត់នាគទៅ

---

[2]ពិធីហៅព្រលឹងមនុស្សឈឺ ក៏មានសភាពដូច្នេះដែរ ។

រួចហើយទើបគេយកអំបោះជ្រលក់ទឹកមន្ត ចងដៃនាគ ។ បន្ទាប់មកទៀត ពួកក្រុមញាតិសាច់សាលោហិតនាំគ្នាអង្គុយជារង្វង់ជុំវិញនាគ ហើយរៀបបង្វិលពពិល ដើម្បីចំរើនសិរីសួស្តីជ័យមង្គលដល់នាគនោះ ។ ជាធម្មតា គេត្រូវបង្វិលពពិល ១៩ ជុំ ហើយបក់ផ្សែងសំដៅទៅរកនាគផង ។ លុះគ្រប់កំណត់ជុំហើយ អាចារ្យពន្លត់ទៀន រួចយកកំញម លាយជាមួយនឹងទឹកអប់បន្តិចយកទៅលាបចិញ្ចើមនិងថ្ងាសនាគ ។

ថ្ងៃបន្ទាប់មក គេរៀបក្បួនហែនាគទៅកាន់វត្តព្រះកែវមរកត បើប្រសិនជានាគនោះជាវង្សក្សត្រ ឬជាកូននាម៉ឺនជាន់ខ្ពស់ ការហែរនាគមានសភាពគគ្រឹកគគ្រេងណាស់ ស្មើរតែប្រហាក់ប្រហែលនឹងការរៀបចំហែស្តេច ១ ព្រះអង្គដែរ ព្រោះកាលដែលព្រះបរមសាស្តាយើង ទ្រង់ចេញទៅសាងព្រះផ្នួស ព្រះអង្គជារាជបុត្រាក្សត្រគ្រងរាជ្យដែរ ។ គេឃើញមានក្មេងតែយុំ ១ ក្រុមចេញដើរមុខក្បួនមានមនុស្ស ទ្រពានប្រាក់តំកល់ត្រៃចីវរ ទ្របាត្រនិងគ្រឿងសក្ការៈបូជាដើរមុខនាគ ។ បន្ទាប់មកទៀត នាគដែលមានសំលៀកបំពាក់ដូចស្តេចសម័យបុរាណជិះសេះមាន មនុស្សបាំងក្លស់ឲ្យផង ។

នៅមុខវត្ត មានមនុស្សកំប្លែងម្នាក់ធ្វើជាមារាធិរាជ ដែលចាំរារាំងព្រះពោធិសត្វ មិនឲ្យចេញទៅបួស ស្ទុះទៅចាប់មុខសេះដែលនាគជិះ ហើយធ្វើហាក់ដូចជាឃាត់មិនឲ្យនាគចូលទៅបួស ។ ប៉ុន្តែនាគមិនព្រមលោតចុះពីលើខ្នងសេះ ហើយដើរចូលទៅក្នុងទីវត្ត ដោយមានក្រុមញាតិសាលោហិតហែតាមពីក្រោយផង ។ ដល់ហើយក្បួនហែនាគដើរប្រទក្សិណព្រះវិហារ ៣ ជុំ អាចារ្យស្រែកអនុមោទនា ហើយទទួលយកភេទជាបព្វជិត ។ នៅពេលដែលអាចារ្យស្រែកថា : "អនុមោទនា លោអើយ!" អ្នកដើរហែទាំងប៉ុន្មានក៏ទទួលព្រមគ្នាថា សាធុ! ប្រែថា ប្រពៃហើយ ប្រសើរហើយ ។

លុះហែប្រទក្សិណគ្រប់ ៣ ជុំហើយ នាគចូលទៅក្នុងព្រះវិហារ អុជធូបទៀនដោតនៅមុខពុទ្ធាសនៈ រួចថ្វាយបង្គំព្រះពុទ្ធរូប ៣ ដង ទើបថយទៅអង្គុយពីមុខត្រៃចីវរ និងបាត្រ ។ បើមាននាគច្រើនរូប នាគត្រូវអង្គុយជាជួរ តាមលំដាប់អាយុចាស់ក្មេង ។ បើបួសជាសាមណេរមានតែលោកជាឧបជ្ឈាយ ១ អង្គជាការស្រេច តែបើបួសជាភិក្ខុវិញ ច្បាប់វិន័យពុទ្ធសាសនាថា ត្រូវមានព្រះសង្ឃយ៉ាងតិចត្រឹម ៥ អង្គ ។

តពីនេះ នាគកាន់ទ្រសំពត់កាសាវៈគឺ ស្បង់ចីពរចូលទៅដាក់ចំពោះមុខព្រះឧបជ្ឈាយ៍ ហើយថ្វាយបង្គំ ៣ ដង សូត្រធម៌វន្ទាសូមខមាទោសរួចហើយសូត្រពាក្យសុំផ្នួសជាគម្រប់ ៣

ដង ព្រមទាំងប្រគេនសំពត់កាសាវៈទៅព្រះឧបជ្ឈាយ៍ ៗ ទទួលហើយ នាគសូត្រសុំសំពត់កាសាវៈនោះមកវិញ ។ ព្រះឧបជ្ឈាយ៍ក៏ប្រគល់ឲ្យតាមសុំ "នាគអង្គុយប្រហោងប្រណម្យអញ្ជលី កាន់ទ្រសំពត់កាសាវៈនៅមុខព្រះឧបជ្ឈាយ៍ ៗ ចាប់ចុងម្រាមដៃហើយប្រាប់ធម៌កម្មដ្ឋាន ៥ យ៉ាងហៅថា តចបញ្ចកកម្មដ្ឋាន ដែលហៅតាមទម្លាប់ថាឲ្យធម៌ "កេសា" ឲ្យនាគថាតាមដោយមានបាលីថា កេសា លោមា នខា ទន្តា តចោ ... ប្រែថា "សក់ រោម ក្រចក ធ្មេញ ស្បែក" ។ ហើយប្រាប់ប្រាសមកវិញទៀតថា តចោ ទន្តា នខា លោមា កេសា ប្រាប់ពន្យល់នាគឲ្យយល់ច្បាស់ថា របស់ទាំង ៥ យ៉ាងនេះ ជាវត្ថុបដិកូលស្មោគគ្រោក គួរខ្ពើមរអើម ។ រួចកិច្ចនេះហើយ ព្រះឧបជ្ឈាយ៍យកអង្សក៍ពាក់កនាគជាសញ្ញាថា នឹងបានទៅជាសាមណេរហើយ ។ នាគងយខ្លួនទៅផ្លាស់សំលៀកបំពាក់គ្រហស្ថចេញក្នុងទីដ៏សមគួរ ហើយទើបស្លៀកស្បង់ចីពរ ត្រឹមត្រូវតាមច្បាប់វិន័យ ។ បន្ទាប់ពីនេះនាគកាន់គ្រឿងសក្ការៈបូជា មានទៀនធូបជាដើមចូល ទៅថ្វាយបង្គំព្រះឧបជ្ឈាយ៍ សូត្រពាក្យសុំត្រៃសរណគមន៍និងសីលព្រះឧបជ្ឈាយ៍ឲ្យត្រៃសរណគមន៍និងសីល ១០ តាមសុំ រួចហើយទើបសាមណេរសូត្រសុំនិស្ស័យ (ទីនៅអាស្រ័យ) ចំពោះព្រះឧបជ្ឈាយ៍ បើបួសជាសាមណេរ ពិធីបំបួសត្រូវចប់អស់តែត្រឹមប៉ុណ្ណោះឯង ។

បើត្រូវការបំពេញឧបសម្បទាជាភិក្ខុ ត្រូវមានកិច្ចបន្តទៅទៀតគឺសាមណេរនោះ ត្រូវស្ពាយបាត្រក្រោកឈរឡើង ចូលទៅកណ្តាលជំនុំសង្ឃ ចំពោះមុខព្រះឧបជ្ឈាយ៍ ទើបឧបសម្បទាចារ្យ (គ្រូសូត្រ) សូត្រតាំងនាមឧបសម្បទាបេក្ខៈ និងព្រះឧបជ្ឈាយ៍ប្រាប់បង្ហាញដល់នាគនូវបាត្រ សង្ឃាដី ចីពរនិងស្បង់ ឲ្យនាគទទួលស្គាល់យល់ដឹងថា "នេះបាត្ររបស់អ្នក" ជាដើមហើយឲ្យនាគថយទៅឈរឆ្ងាយបន្តិច ផុតពីទីប្រជុំសង្ឃ ទើបសូត្រប្រកាសប្រាប់សង្ឃសុំឱកាសប្រៀនប្រដៅនាគព្រមទាំងសាកសួរនូវកិច្ចផ្សេង ៗ មានរោគពាធក្នុងខ្លួនជាដើម ដើម្បីឲ្យដឹងថាសាមីខ្លួននោះបរិសុទ្ធស្អាត អាចនឹងទទួលឧបសម្បទាពេញលក្ខណៈជាភិក្ខុបានឬទេ ។ លុះប្រៀនប្រដៅសាកសួររួចហើយ ទើបលោកគ្រូសូត្រនោះ ត្រឡប់ចូលមកក្នុងកណ្តាលជំនុំសង្ឃវិញសូត្រប្រកាសប្រាប់សង្ឃ និងហៅនាគឲ្យចូលមកអង្គុយកណ្តាលជំនុំសង្ឃថ្វាយបង្គំព្រះឧបជ្ឈាយ៍ និងព្រះសង្ឃរួចហើយ ឲ្យអង្គុយប្រហោងប្រណម្យអញ្ជលីសូត្រសូមឧបសម្បទាចំពោះសង្ឃ ៣ ដង គឺ សូមឲ្យសង្ឃអនុគ្រោះ លើកខ្លួនឲ្យផុតពីភេទជាសាមណេរ ហើយតំកល់តំកើងឲ្យឡើងពេញលក្ខណៈជាភិក្ខុ ។ ពេលនោះជំនុំសង្ឃត្រូវអង្គុយព័ទ្ធចូលឲ្យជាប់ហត្ថបាសគ្នា ទើបលោកគ្រូសូត្រសួរបញ្ជាក់នាគ នូវអន្តរាយិកធម៌ គឺរោគាពាធផ្សេង ៗ ជាដើម ដែលបាន

សួរខាងក្រៅជំនុំសង្ឃហើយនោះថែមមួយលើកទៀត ។ លុះបានសាកសួរកិច្ចនេះចប់សព្វគ្រប់ហើយឧបសម្បទាចារ្យ (លោកគ្រូសូត្រ) សូត្រញត្តិចតុក្កកម្មវាចា[3] ។ ចប់ញត្តិចតុក្កកម្មវាចាខណៈណា ឧបសម្បទាបេក្ខ គឺសាមណេរនោះ ក៏បានបិតនៅក្នុងភពជាភិក្ខុពេញបរុបូណ៌ក្នុងខណៈនោះ ។ បន្ទាប់ពីនេះព្រះឧបជ្ឈាយ៍ ឬលោកគ្រូសូត្រប្រៀនប្រដៅប្រាប់នូវវិន័យសង្ឃករណីកិច្ចចំពោះភិក្ខុថ្មីនោះ (ហៅតាមទម្លាប់ថា "ផ្តាំនាគ" តាមប្រពៃណីពីបុរាណ ផ្តាំនាគនេះលោកសូត្រជាបទយ៉ាងគ្រលួច គួរជាទីចាប់អារម្មណ៍ពីរោះណាស់ នាំឲ្យមាតាបិតា និងបងប្អូនរបស់ភិក្ខុថ្មី យំស្រក់ទឹកភ្នែកស្រណោះអាឡោះអាល័យយ៉ាងក្រៃលែង ។

ចាប់តាំងពីថ្ងៃនោះមក ភិក្ខុថ្មីក៏អាស្រ័យនៅជាមួយនឹងព្រះសង្ឃឯទៀតក្នុងទីវត្ត ។

> *គ្មានសុខដទៃក្រៃលែងជាងសន្តិភាព ។*
> *សេចក្តីលោកនាំឲ្យអន្តរាយ សន្តិភាព ។*
>
> *ព្រះមុនីកោសល* **សោម ឈុន**

[3]តាមទម្លាប់ គេតែងហៅថា ... ញត្តិនាគ ឬសូត្រញត្តិនាគ ! អាសាញត្តិនាគ) ។